
СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

УДК (091)+111.85(477)

М. А. Загорулько, к. ф. н.

**ОБРАЗ ИДЕАЛЬНОГО МОЖНОВЛАДЦЯ
У «ФЕАТРОНІ» СВЯТИТЕЛЯ ІОАННА (МАКСИМОВИЧА)**

Анотація. У статті на прикладі трактату «Феатрон» свт. Іоанна (Максимовича) аналізуються образ ідеального можновладця у контексті світогляду Чернігівського літературно-філософського кола доби українського Бароко. Розглядаються філософсько-естетичні аспекти побудови цього ідеального образу: вдосконалення «внутрішньої» людини й досягнення досконалості через стягання чеснот, наслідуючи Ісуса Христа. Образ ідеального можновладця створюється засобами поетики українського Бароко: принципом наслідування, емблематичним художнім мисленням, мальовничою образністю, а також сяянням духовної краси.

Ключові слова: історія української філософської та естетичної думки, Бароко, барокова поетика, образ ідеального можновладця, сяяння чеснот, краса «внутрішньої» людини, Чернігівське літературно-філософське коло.

М. А. Загорулько, к. ф. н.

**ОБРАЗ ИДЕАЛЬНОГО ПРАВИТЕЛЯ
В «ФЕАТРОНЕ» СВЯТИТЕЛЯ ІОАННА (МАКСИМОВИЧА)**

Аннотация. В статье на примере трактата «Феатрон» свт. Иоанна (Максимовича) анализируется образ идеального правителя в контексте мировоззрения Черниговского литературно-философского круга. Рассматриваются философско-эстетические аспекты построения этого идеального образа: совершенствование «внутреннего» человека и достижение совершенства путем стягания добродетелей, наследуя Иисуса Христа. Образ идеального правителя в трактате святителя Иоанна создается средствами поэтики украинского Барокко: принципом наследования, эмблематическим художественным мышлением, живописной образностью, а также сиянием духовной красоты.

Ключевые слова: история украинской философской и эстетической мысли, Барокко, барочная поэтика, образ идеального правителя, сияние добродетелей, красота «внутреннего» человека, Черниговский литературно-философский круг.

М. А. Zahorulko, candidate of philosophical sciences

THE IMAGE OF AN IDEAL RULER IN "FEATRON" BY ST. IOANN (MAKSYMOVYCH)

Abstract. The article analyses the image of an ideal ruler in the context of world outlook of The Chernihiv Literary and Philosophical Circle on the example of 'Theatron' by St. Ioann (Maksymovych). The following philosophical and aesthetical aspects of this ideal image are distinguished: improvement of an 'inner' man, attaining perfection due to acquiring virtues, following Jesus Christ's footsteps. The image of an ideal ruler in the treatise of saint Ioann is created by means of poetics of the Ukrainian Baroque: principle of mimesis, emblematic artistic thinking and picturesque imagery, radiance of spiritual beauty.

Keywords: history of the Ukrainian philosophical and aesthetical thought, The Baroque, poetic of the Baroque, image of an ideal ruler, radiance of virtues, beauty of an 'inner' man, The Chernihiv Literary and Philosophical Circle.

Актуальність теми дослідження. В історії української філософської думки завжди приділялась належна увага питанням осмислення природи держави і влади, у т.ч. яким має бути можновладець: будь-то володар чи начальник.

Постановка проблеми. Не є виключенням і духовна спадщина Чернігівського літературнофілософського кола («Чернігівські Афіни»), яке склалося на базі першого в Лівобережній Україні колегіуму. Серед творчого доробку представників «Чернігівських Афін» є трактат святителя Іоанна (Максимовича) «Феатрон, или Позор нравоучительный, царем, князем, владыкам и всем спасительный, в нем же что имат творити и соблюдать начальнице и киих устранятися», надрукований у Чернігові в 1708 р. Він не тільки репрезентує культуру українського Бароко, демонструючи поетику барокового мислення. Так само цінним у цьому творі є філософсько-світоглядні роздуми про те, яким має бути правитель або будь-

СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

який інший керівник чи начальник (можновладець), що є актуальним для теорії та практики соціальної роботи, для політичного життя сучасної України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню української філософської та естетичної думки доби Бароко присвячені роботи А. Адруга, І. Бетко, А. Бичко, І. Бичка, І. Бондаревської, Л. Довгої, С. Журавльової, О. Зосім, І. Ісіченка, М. Кашуби, С. Киселиці, С. Кримського, Д. Кучерюка, В. Литвинова, В. Личковаха, А. Макарова, С. Маслюка, С. Мащенко, О. Морозова, М. Ольховик, Б. Парахонського, В. Співака, Д. Степовика, Л. Терещенко-Кайдан, Л. Ушкалова, Д. Чижевського, Л. Чорної, О. Чорного, В. Шевченка та ін. З точки зору осмислення філософських та літературно-богословських аспектів поставленої проблеми, зазначимо, що С. Мащенко та А. Микушин звертались, зокрема у своїх роботах до творчості свт. Іоанна (Максимовича). Проте, ґрунтовного дослідження «Феатрону...» не проводилось, і образ ідеального можновладця в цьому трактаті спеціально не розглядався. Загалом історико-філософський досвід осмислення цієї проблеми накопичений у творах Платона і Макіавеллі.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Про тему статті свідчать реалії сьогодення у нашій державі. Повсякчас простий народ сподівається на зміни на краще, але проходять вибори, – а краще життя для простого люду не настає. Що мають пам'ятати новообрані «з народу» начальники та правителі? Питання філософське з багатьма гранями – соціальними, політичними, етичними... Тому важливим є досвід осмислення образу ідеального можновладця видатним церковним і культурним діячем доби українського Бароко святителем Іоанном (Максимовичем), який як архієпископ добре знав «механізми» і «секрети» влади не тільки церковно-духовної, але і світської.

Постановка завдання. Дослідження філософських і соціально-психологічних аспектів образу ідеального можновладця у контексті українського Бароко на прикладі трактату «Феатрон...» святителя Іоанна (Максимовича) як видатного представника ЧЛФК, для екстраполяції його ідей на українське сьогодення.

Виклад основного матеріалу. Відомо, що «Феатрон...» виданий «в четверку», складається з 30 глав на 410 аркушах, написаний прозою, але між текстом багато віршів [див. 2, с. 41]. Власне, твір складається з настанов, порад та повчань начальникам та всім, хто має владу, і присвячений, що є природним на той час, імператорові Петру I.

«Феатрон» у духовному доробку «Чернігівських Афин» є особливим явищем, адже цей трактат святителя Іоанна є перекладом з латини праці папського каноніка Амвросія Марліана «Theatrum Politicum» («Політичний театр»), що була надрукованою у Римі в 1631 році.

Звернення святителя Іоанна, а також інших представників ЧЛФК до перекладацької діяльності не було рідким явищем. Тим паче, що досвід творчого перекладу-переосмислення сприяв розвитку та збагаченню вітчизняної літературної традиції й естетичного тезаурусу, наповнюючи останній античними та західноєвропейськими мислєобразами [1, с. 64]. Тут зазначимо, що збагачується не тільки естетичний тезаурус, але запозичуються соціальні й політичні ідеї, що стають предметом філософсько-світоглядного розмислу, своєрідного політологічного аналізу в барокових літературно-поетичних формах.

Так, осмислюючи згаданий твір «Політичний театр», І. Стоянов наголошує, що Амвросій Марліан у своєму трактаті обґрунтував ідею просвітницької монархії. Болгарський дослідник, зокрема, наводить наступні ідейні принципи, які покладено в її підґрунтя, зберігаючи свою актуальність й досьогодні: «Коли правитель має правду собі за приятеля, того правління уславиться довгими літами; Милосердя та кроткість надасть здоров'я та силу на царство й владу; Коли держава є бідною, то її правителєві немає жодної корисності від неї; Від правителя вимагається, щоб був спасителем народів; Влада правителя зростає, коли той обирає собі добрих радників; Правитель гідний свого місця, коли накладає на свій народ помірну ношу; Правитель, котрий створює закони, має найперше сам їх виконувати; Коли правитель здійснює свою державну владу у співдружності з книжним вченням, тоді матиме славу; Правитель отримує Боже благословення й міста громадянську правду з-поміж Божих законів; Коли правителі благоговійно шанують Божих служителів – священників, тоді держава їх розквіта, немов квітка...» (переклад з болг. наш – З. М.) [5].

Що стосується ідеї просвітницької монархії, про яку згадує І. Стоянов, то з цим можна погодитись. Але правда полягає також і в тому, що наведені у цитуванні думки повністю відповідають образіві мудрого (ідеального) можновладця, який живе згідно з Законом Божим, виконуючи Божі заповіді й отримуючи від Бога мудрість. Тому, на наш погляд, святитель Іоанн не оминув корисної і для володарів, і для начальників книжки, але підійшов до перекладу творчо: «цей твір був перекладений святителем Іоанном зі змінами, переробками, скороченнями та виправленнями, котрі вважались за потрібне відповідно до духу та вимог нашої Православної Церкви» [4].

На жаль, зараз практично немає можливості порівняти «Театр...» Амвросія Марліана і «Феатрон...» свт. Іоанна (Максимовича) та зробити компаративний аналіз цих двох рідкісних видань, хоча такий аналіз був би цікавим й науково плідним. У «Феатроні...» святителя Іоанна правитель має вести благочесне життя, виконувати заповіді Божі, піклуватися про свій народ. Цього неможливо зробити, якщо правитель як

СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

християнин не працює над собою у сенсі самовдосконалення: він (як і будь-який інший християнин) має плекати у собі чесноти (добродетели). А це вже стосується краси «внутрішньої» людини, якій в українській бароковій філософії та естетиці при- ділялося значно уваги.

Небайдуже ставлення свт. Іоанна (Максимовича) до чеснот є помітним у таких рядках: «Добродетель по естеству своему есть любима, аще всяк виновен прилежное о ней имети тщание, и образ себе представить; да святится аки свет пред человеки» [3, арк. 1]. Тут закладені глибокі сенси стосовно природи чесноти як такої. По-перше, благочестива людина любить чесноти. По-друге, вона має докладати зусиль щодо їх стягання. По-третє, людина має усвідомити їх образ. По-четверте, чесноти «сяють», освітлюючи життєвий шлях людини, немов світло, що завжди розсіює темряву. Саме асоціативний зв'язок із життєвим шляхом цінний для будь-якої людини взагалі, в т.ч. й для правителя (можновладця), особливо для ідеального правителя.

Важливість благочестивого життя можновладця полягає в тому, що він, так само як і начальник, показує усім громадянам приклад. Начальник уподібнюється сонцю, на яке всі дивляться. Він повинен жити благочесно, маючи «благій нрав». А всі громадяни звертаються до нього як на еталон моралі. Такий начальник притягує до себе підручних, немов «Божественний магніт» [див. там само, арк. 2 зв.]. Осмислюючи семіотику створеного образу ідеального правителя у цьому контексті, можна помітити естетичний принцип метафоричного відображення. Уподібнення начальника сонцю та порівняння його з «Божественним магнітом» викликає асоціацію з Сонцем Правди – Христом та наслідуванням Христа у житті (*immitatio Christi*), тобто маємо естети- ко-релігійний принцип мімезису у християнському способі життя.

Естетика світла, зокрема «сяння чеснот», допомагає визначити пріоритет між владою та красою «внутрішньої» людини стосовно правителя. Зокрема, отримавши владу, правитель повинен «сяяти» чесним життям, щоб ані найменша вада не затьмарювала честі правителя. Навпаки, правитель має більше за інших стягати високих чеснот. Так, наприклад, святитель Іоанн наводить напучення царя Василія своєму синові Льву: «яко паче иных почтен еси, да всеми владычествуеши, тако добродетелми всех превосходи; добродетель бо всякая высочайшея власти много честнейша есть...» [там само, арк. 4].

Акцентувавши увагу на важливості стягання чеснот ідеальним правителем, розмисли святителя Іоанна сягають розтлумачення того, що криється за цією загальною назвою. Зокрема, він вдало підбирає з висловлювань Клімента Олександрійського пояснення існування розмаїття чеснот, у результаті чого читач цього трактату розуміє наступне: чесноти численні, їх по-різному називають. Для пояснення святитель Іоанн обрав приклад з пенязем, що зветься драхма (тобто срібною монетою). Згідно з принципом уподібнення, залежно від ситуації, пенязь зветься «привоз», коли дається рульовому корабля, коли робітників – «найм», коли здійснюється продаж – «ціна». Також чесноти називаються «істина», «премудрість», «розгляд» тощо [там само, арк.31зв.]. Оскільки чесноти узгоджені між собою та поєднані одна з одною, то ідеальному можновладцю необхідно стягати якомога більше чеснот. Саме чесноти прикрашають ідеального правителя, немов пречесний одяг. Зокрема, правитель в жодному разі не може з'явитися перед іншими людьми, не прикрасивши себе таким чесним одягом. Отже, у такий спосіб святитель Іоанн метафорично знову виходить на красу «внутрішньої» людини, передаючи сенс засобами красномовства.

А що потрібно робити ідеальному можновладцеві, щоб праведно та благополучно керувати ввіреними йому людьми? Потрібні, звичайно, знання. Але разом з тим потрібні й чесноти, зокрема, розважливість – «благоразуміє», поміркованість – «середина». Старий, як світ, аристотелівський принцип золотієї середини допоможе уникнути багатьох небажаних наслідків. Так, наприклад, у трактаті є мальовничі настанови, взяті з життя міфологічних Ікара та Улісса: «благо- разумне летай, средства держися, / Безпечален преидеш, ни в чем не сумнися», «начальник бо долго и благополучно желая вручену паству управляти, должен на подобие Улисса, сирен сладкие гласы в небрежении имети, сие есть, похоти плотския да презырает...» [там само, арк.31,105зв.].

Таким чином, поміркованість мудрого можновладця є благополуччям держави, запорукою довголіття царства. Наведені з античної культури яскраві приклади допомагають краще засвоїти ці перевірені самим життям істини. На противагу вище зазначеним чеснотам показано і зовсім протилежне – гріховні вади: ненажерливість (чревоугодничество), гурманство (гортанобесие, тобто ласунство), хтивість (сладострастие, похоть), лінощі та гординя, які, як відомо, були влас- тиві римському імператорові Нерону і врешті-решт стали причиною загибелі його та Римського царства. Адже у Нерона не було стриманості (воздержания). Як висновок цьому слід за- пам'ятати нашим сучасним можновладцям слова святителя Іоанна: «жодне царство не є довго- тривалим, якщо начальство не має стриманості (воздержания)» [там само, арк. 103]. Досить слушне нагадування, дивлячись на все те, що зараз коїться у нашій державі...

Як і будь-який інший християнин, мудрий можновладець має прагнути досконалості. Проте, його досконалість цінніша за досконалість простих людей, оскільки він є взірцем для інших. У «Феатроні...» наводиться напучення Ксенофона цареві Кіру: «Изряднейшее Властелина дело есть явити себе мужа

СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

добра, совершенна, вся творити преславна, да все под властію обретающіися в всем пресовершенны изъяслятся, подначальнии бо по обыкновенію на житіе взирают начальствующих, тем подражают благотвореніем к добронравію, беззаконіи своими в подобная приводятъ...» [там само, арк. 3]. Отже, окрім вище згаданого принципу відображення, помітним є й принцип уподібнення: подібне породжує подібне. Якщо за взірць слугує беззаконня і порочність, то вони породжують подібні моральні вади суспільства.

Святитель Іоанн (Максимович) глибоко сумує з приводу недоліків керівників, якими і тепер, не зважаючи на темпоральну дистанцію у триста-триста п'ятдесят років від доби Бароко, «хво- ріють» сучасні чиновники. Змальована ним ситуація часто-густо нагадує реалії нашого сього- дення: якщо начальник, то «возносится», не хоче бути корисним, докласти певних зусиль та допомоги, але «кичиться від начальства», а також шукає збагачення й примноження статків, хабарів («злата приношеніє»), вважає себе кращим за інших лише тому, що займає високу по- саду. Він забуває чи не розуміє, що саме чесноти й смирення є показником «доброго нрава», а не високі посади чи велеречивість. Необхідно жити добродесним життям. Тому слушним є ви- словлювання стародавнього володаря Кіра: «жоден не заслуговує бути начальником, якщо не може жити краще (в моральнісному відношенні – З. М.) за своїх підлеглих» [див. там само, арк. 5].

Завдяки бароковій поетиці, багатій на яскраві епітети, порівняння, асоціації тощо – тобто, через мальовничу образність мови і тексту – починаєш сприймати відомі речі як ідеальні, естетичні структури. Згадаймо стале звернення до шляхетного володаря або начальника: найсвітліший (светлейший)... А тепер прочитуємо відповідні рядки з «Феатрону...»: «Начальник бо добродетелми украшен, в позор (обозрение – З. М.) всех подначальных представлен, все тщание дол жен повседневно прилагати, общее добро разширяя, имущи вместо знамения природнаго природное изображение сосуд стеклян, свет в себе содержащий, с приложенным написанием, равный вне и внутрь: Якова мя о дружбе внутрь сосуда зриши, / Таков вне обретаюсь, инак не судиши» [там само, арк. 10]. Отже, ідеальний можновладець – «найсвітліший», бо сяє чеснотами, котрі випромінюють світло ізсередини назовні, а стосовно інших виявляє дружелюбність, а не злі наміри.

У «Феатроні...» правитель метафорично уподібнюється бджолиному начальнику. Зокрема, наводяться образні ілюстрації з висловлювань Сенеки та свт. Василя Великого. А саме, за словами Сенеки, бджолиний начальник не має жала. А свт. Василій Великий вважає, що жало є у царя, «но не на зло, бодение, угризеніе и мщение; избраннейшее бо дело начальника помоществовати, невредити». З цього святитель Іоанн робить такий висновок: «Будете же начальницы пчельницами, а не осіями, пчельным начальницам уподобитесь, не осіным, тыи бо имеют жало, точию приходящим на всегдашний вред» [там само, арк. 31].

Отже, окрім контрастного, бароково-поетичного порівняння, бачимо ще й тонке наукове спостереження щодо фізіології бджоли та природної організації бджолиних сімей. Житейська мудрість дає поштовх для створення ідеальних естетичних образів з цілком прозорим смислом: потрібно карати тих, хто чинить зло, а до інших потрібно бути добрим, тобто «без жала». А далі ця ж думка виражена трохи інакше: «Начальствующим, аще кротостію знамениты имеют быти, праведной же ярости не должны отлагати, всегда во уме своем имущее, яко суть от Бога учинены, и образ Божий носят» [там само, арк. 47].

Звернення до поетичного образу бджіл-трудівниць використано для осмислення щоденної праці мудрих можновладців, спрямованої на тих, хто буде користуватись її плодами: люди зокрема та Вітчизна в цілому. Щоденна праця таких можновладців примножує загальноє добро, а її плоди дуже солодкі. У зв'язку з цим для надання ще однієї естетичної характеристики праці державного службовця свт. Іоанн (Максимович) наводить метафоричний образ вулика, в сере- дині котрого повно бджіл та стільників з медом, і додає двовірш римського поета Вергілія: «Носите вы не себе, иные вкушают;/ Труд ваш в снеть не вам соблюдают» [там само, арк.10]. Відтак, сучасні держслужбовці і соціальні працівники мають засвоїти, що вони в першу чергу працюють на благо людей, на благо Вітчизни, а не для себе.

Важливою настановою володарям і всім начальникам є дотримання закону, адже закон має бути однаковим для усіх. Якщо ж ні, тоді закон, за словами греко-скіфського філософа Анахарсіса, уподібнюється павутинню, котре мухи, які побільше, пролітаючи, розривають й не застрягають, а мухи, які поменше, залишаються у ньому прив'язаними. Ця думка поетично підсумовується святителем Іоанном у наступному двовірші: «Вранам сильным и крепким удобне прощает, / Безсильных голубей от себя не пускает» [там само, арк. 32].

Дотримання можновладцем закону на вчинках, а не на словах, позитивно впливає на підлеглих. Для ілюстрації цього твердження у тексті трактату наводиться висловлювання римського рифмотворця Клавдіана, в якому у поетичній формі зосереджена настанова начальникові самому спершу дотримуватись того, що він наказує, тоді й підлегли робитимуть те саме, адже вони дивляться не на слова, а на вчинки начальника, діючи за принципом уподібнення [там само, арк. 2 зв.]. Тим паче будь-який володар має виконувати закон і не змінювати ані найменшої риски раніше встановленого закону, «да не злонравным образом и подобіем всерастлеет гражданство...» [там само, арк. 3].

СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Свт. Іоанн солідарний з Августином Блаженным, що неправдиве правління не можна назвати царством, оскільки, ухилившись від істини, таке царство насправді є вертепом злодіїв (розбійників) [там само, арк. 32]. Потрібно наслідувати Христа та Його заповіді: «Начало вождь убо прилежное тщание да имеет, силы свои все да подвигнет, всеусердно да взыщет, прошения бедных да внемлет, вины судейские разсуждает, речения правильным истязанием да разсмотрит, стопам последую Царя Евангельского» [там само, арк. 136].

Якщо ж наслідувати Ісуса Христа – Царя Євангельского, – то слід дивитися не на обличчя людей, а на їхні серця: і жебрак, і багатий мають бути рівними перед справедливим царем. Тоді цар, насправді, є правдивим вождем для свого народу: «От земных врученное управляй цар ство, / Равный суд твори нищу, не зри на богатство. / Будешь любим во всех людех, и умножишь славу, / Истинный вождь в обоих увенчаешь главу» [там само, арк. 32]. Міцності царству надає й милосердя можновладця. Тоді останнього не бояться, а люблять, а держава розширюється.

Дуже важливо, щоб першоначальник мав гарних підлеглих: неповинних, прикрашених премудрістю. Тоді й держава буде процвітати. Тому важливо мати «вірних» начальників у керуванні державою [там само, арк. 119 зв.–120]. До того ж, мудрий правитель завжди має радників. У трактаті наводиться аргумент, що й премудрий Соломон завжди мав радників і ніколи не віддаляв їх від себе [там само, арк. 147]. Отже, екстраполюючи ці думки свт. Іоанна на сьогоднішній день, розуміємо, що мудрий можновладець має чітко усвідомлювати, кого призначати на місця й кого обирати у свої радники. Ці люди мають бути порядними, високоморальними та гарними фахівцями.

Чи легко бути начальником? Звичано, ні. У «Феатроні...» акцентується увага на тому, що життя володаря або начальника сповнене турбот, хвилювань, скорбот, повсякчасної праці. У зв'язку з цим згадуються давньогрецькі Афіни, про які свого часу писав Ісократ: «красный есть зренію, к прехожденію пріятный, в житіи бед исполненный, на всякіе скорби представленный» [там само, арк.76]. Адаже правитель або начальник піклується про всіх своїх підлеглих денно й нічно. «Зело благопотребна есть Начальствующим бодрость, толико бо на плещи своя деланіе восприяли бремя» [там само, арк. 95].

Відтак, життя правителя по-своєму важке, хоча не всі це розуміють. Він завжди має бути на сторожі, щоб його підлегли були у безпеці: «Бодрость начальника – народа здравие и спасение. Начальствующих бодрость, всегдашнее бденіе, врученному люду известно спасеніе» [там само, арк. 87]. Невипадково свт. Іоанн (Максимович) порівнює можновладця з журавлем: «Един журав в стражи бдит, прочы почивают / Без печали, ловящих сети презирают. / Вождя бдяща в бранех журав знаменует, / Спящу ему, волк стадо восхитит бодрствует» [там само, арк. 88].

«Феатрон...» свт. Іоанна (Максимовича) адресований, насамперед, можновладцям: володарям, правителям, начальникам. Але він також корисний і простим людям, на що вказує автор: «... в книзе сей добродетельная краснослова ведущая и наставляющая всех, наипаче Высоконачальных, на них же все аки на солнце оце обращают, и всяких делех оудобно и доброхотно последуют им, на путь правый в временной к вечной жизни» [там само, арк.1]. Тому, за висловом А. Ушкалової, «...цей твір є актуальним і в наш час та корисний будь-якій людині, котра намагається жити чесно» [6, с. 156].

Висновки. Отже, у «Феатроні» свт. Іоанна (Максимовича) змальовується образ ідеального можновладця, що естетично підсилюється поетикою українського Бароко: використовуючи малювальні образність, емблематичне мислення, принцип наслідування, а також сяяння духовної краси. Для ілюстрації настанов-порад вдалими художніми засобами виступають барокові образи Сонця, бджолиного вулика та бджіл-трудівниць. Автор художньо-естетично спрямовує правителя, володаря, начальника на вдосконалення власної «внутрішньої» людини, на досягнення вищої досконалості через стягання духовно-моральних чеснот, наслідуючи Ісуса Христа, що є актуальним і сьогодні.

Література

1. Загоруйко М. А. Естетичний тезаурус Чернігівського літературно-філософського кола доби українського Бароко : дис. канд. філос. наук : 09.00.08 "Естетика" / Марія Анатоліївна Загоруйко. – Чернігів, 2014. – 263 с.
2. К.П.А.Е. Святитель Божий Иоанн Максимович, митрополит Тобольский и всея Сибири (Жизнеописание) [Текст] / К.П.А.Е. // Сборник Черниговского епархиального Древлехранилища. – Чернигов, 1916. – Вып. 2. – С. 28 - 50.
3. Максимович И. Феатрон, или позор нравоучительный царем, князем, владыкам и всем спасительный... прилежно описаня трудолюбным тщанием... Иоана Максимовича, архиепископа Черниговского... [Текст] / Иоанн Максимович. – Чернигов : Друк. Свято-Троицкого монастыря, 1708. – 424 арк.
4. Микушин А. Литературно-богословское наследие Святителя Иоанна [Електр. ресурс] /А. Микушин. – Тобольск, 2005. — Режим доступу : <http://tds.net.ru>
5. Стоянов И. История на Българското възраждане [Електр. ресурс] / Иван Илиев Стоянов. – Велико Търново : Аба - гар, 1999. – Режим доступу : <http://chitanka.info/text/5773/61>
6. Ушкалова А. П. Местоимение «свой» в его соотношении с первым и вторым лицами притяжательных местоимений (на материале произведения митрополита Иоанна (Максимовича) «Феатрон» первым и вторым лицами притяжательных местоимений [Текст] / А. П. Ушкалова // Вестник Челябинского государственного университета. – 2010. – № 29 (210). – Серия : Филология. Искусствоведение. – Вып. 47. – С. 154 - 160.

СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

References

1. Zahorulko, M. A. (2014). Estetychnyi tezaurus Chernihivskoho literaturno-filosofskoho kola doby ukrainskoho Baroko [The aesthetic thesaurus of the Chernihiv literary and philosophical circle of the Ukrainian Baroque era]. *Candidate's thesis*. Chernihiv [in Ukrainian].
2. K.P.A.E. (1916). Sviatitel Bozhii Ioann Maksimovich mitropolit Tobolskii i vseia Sibiri (Zhizneopisanie) [Prelate of God Ioann Maximovich, Metropolitan of Tobolsky and All Siberia (Biography)]. *Sbornik Chernigovskogo eparkhialnogo Drevlekhranilishcha – Collection of the Chernihiv diocesan Drevlekhranilishcha*, 2, 28-50. Chernihiv [in Russian].
3. Maksimovich, I. (1708). *Featron ili pozor nravouchitelnyi tsarem kniazem vladykam i vsem spasitelnyi prilezhno opisasia trudoliubnym tshchaniem... Ioana Maksimovicha arkhiepiskopa Chernigovskogo...* [Feather, or disgrace moralizing the king, the prince, the lords and all the savior ... diligently described by laborious care ... Ioan Maximovich, Archbishop of Chernigov...]. Chernihiv: Druk Sviato-Troitskogo monastiria [in Russian].
4. Mikushin, A. (2005). *Literaturno-bogoslovskoe nasledie Sviatitelia Ioanna* [The literary and theological heritage of St. Ioann]. Tobolsk. Retrieved from <http://tds.net.ru>.
5. Stoianov, I. (1999). *Istoriia na Bielgarskoto viezrazhdane* [History of the Bulgarian Revival]. Veliko Tiernovo: Aba-gar. Retrieved from <http://chitanka.info/text/5773/61> [in Bulgarian].
6. Ushkalova, A. P. (2010). Mestoimenie svoi v ego sootnoshenii s pervym i vtorym litsami pritiiazhatelnykh mestoimenii (na materiale proizvedeniia mitropolita Ioanna Maksimovicha Featron pervym i vtorym litsami pritiiazhatelnykh mesoimenii) [The pronoun "own" in its relation to the first and second persons of possessive pronouns (on the material of the work of Metropolitan Ioann (Maksimovich) "Featron" by the first and second persons of the possessive pronouns)]. *Vestnik Cheliabinskogo gosudarstvennogo universiteta. Serii: Filologiya. Iskusstvovedenie. – Bulletin of Chelyabinsk State University. Series: Philology. History of Art*, 47, 154 – 160. [in Russian].